

AKADEMİK TARİH VE DÜŞÜNCE DERGİSİ

Academic Journal of History and Idea

Research Article

Received: 12.04.2025

Accepted: 12.04.2026

Mehmet Yıldırım*

<https://orcid.org/0000-0001-7105-4506>

Cemal Aküzüm**

<https://orcid.org/0000-0001-8011-6027>

Okul Öncesi Öğretmenlerinde Prososyal Davranışların İletişim Becerileri Üzerindeki Yordayıcı Rolü

The Predictive Role of Prosocial Behavior on Communication Skills in Preschool Teachers

Öz

Bu araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışları ile iletişim becerileri arasındaki ilişki incelenmiş ve bu değişkenlerin çeşitli demografik özellikler açısından farklılaşp farklılaşmadığı analiz edilmiştir. Araştırma, ilişkisel tarama modeli çerçevesinde yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini Diyarbakır ili merkez ilçelerinde (Bağlar, Kayapınar, Sur ve Yenişehir) Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı bağımsız anaokulları ile ilkokulların anasınıflarında görev yapan okul öncesi öğretmenleri oluşturmuştur. Örneklem, tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenmiş olup araştırmaya 262'si kadın ve 47'si erkek olmak üzere toplam 309 öğretmen katılmıştır. Araştırma bulguları, okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranış ve iletişim becerisi düzeylerinin genel olarak yüksek olduğunu göstermektedir. Cinsiyet değişkenine göre yapılan analizlerde, prososyal davranış puanlarının kadın öğretmenler lehine anlamlı biçimde farklılaştığı belirlenmiştir. Ayrıca korelasyon analizi sonuçlarına göre, prososyal davranışlar ile iletişim becerileri arasında orta düzeyde, pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Regresyon analizi bulguları, prososyal davranışların iletişim becerilerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğunu ve iletişim becerilerindeki toplam varyansın yaklaşık %24'ünü açıkladığını göstermektedir ($R^2 = 0.242$). Bu sonuç, prososyal eğilimlerin öğretmenlerin iletişim süreçleri üzerinde belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Prososyal davranış, iletişim becerileri, okul öncesi öğretmenleri, erken çocukluk eğitimi, öğretmen davranışları*

Abstract

This study examines the relationship between preschool teachers' prosocial behaviors and their communication skills and investigates whether these variables differ across selected demographic characteristics. The research was conducted using a correlational survey design. The population consisted of preschool teachers working in public independent kindergartens and preschool classrooms within primary schools affiliated with the Ministry of National Education in the central districts of Diyarbakır (Bağlar, Kayapınar, Sur, and Yenişehir). The sample was determined through stratified sampling and included a

*Principal, Kindergarten school, Türkiye, yidirim21mehmet@outlook.com

**Prof. Dr., Dicle University, Türkiye, cemalakuzum@gmail.com

Citation: Yıldırım, M., & Aküzüm, C. (2026). Okul öncesi öğretmenlerinde prososyal davranışların iletişim becerileri üzerindeki yordayıcı rolü. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 13 (29), 1-27. <https://doi.org/10.46868/atdd.2026.1096>

Copyright and License Statement — © 2026 Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi (*Academic Journal of History and Idea*). This article is published as an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution–NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>). The article may be used, shared, adapted, distributed, and reproduced in any medium or format for non-commercial purposes, provided that appropriate credit is given to the author(s) and the journal. The authors are solely responsible for the scientific, legal, and ethical content of the article; the editors and editorial board disclaim all responsibility.

total of 309 teachers, of whom 262 were female and 47 were male. The findings indicate that preschool teachers demonstrate generally high levels of both prosocial behavior and communication skills. Analyses based on gender revealed that prosocial behavior scores differed significantly in favor of female teachers. Furthermore, correlation analysis showed a moderate, positive, and statistically significant relationship between prosocial behaviors and communication skills. Regression analysis results demonstrated that prosocial behavior is a significant predictor of communication skills, explaining approximately 24% of the total variance ($R^2 = 0.242$). These findings suggest that higher levels of prosocial tendencies contribute to more effective, sensitive, and constructive communication processes among teachers.

Keywords: Prosocial behavior, communication skills, preschool teachers, early childhood education, teacher behavior

Giriş

Okul öncesi dönem, çocuğun hem aile içi hem de aile dışı etkileşimleri aracılığıyla tüm gelişim alanlarını kapsayan kritik bir evredir. Bu dönemin önemi, dünya genelinde okul öncesi eğitime ayrılan mali kaynak ve insan gücü desteğinin artmasıyla da görünür hâle gelmiştir. Okul öncesi dönem, bireylerin ileriki yaşamlarını etkileyen temel becerilerin kazanıldığı bir süreçtir. Bu bağlamda okul öncesi dönemin bireylerin geleceği açısından belirleyici olduğu ve bu süreçte asgari düzeyde beceri kazandırılmasının gerekli görüldüğü vurgulanmaktadır (Metin, 2000). Okul öncesi dönemde edinilen sosyal beceriler, sonraki yıllarda sergilenecek sosyal yeterliklerin temelini oluşturmaktadır (Aksoy, 1994; Bağcı, 2015; Dinç, 2002). Okul öncesi eğitimin bilişsel, sosyal ve duygusal gelişim alanlarında önemli katkılar sağladığı; birey için gerekli ve işlevsel bir eğitim basamağı olduğu çeşitli çalışmalarda ortaya konmuştur (Dinç, 2002; Essa & Burnham, 2019). Tanrıverdi ve Erarslan'ın (2015) okul öncesi eğitim bağlamında yürüttükleri araştırmalar, erken yaşlarda yaşanan olumlu deneyimlerin çocukların mevcut ve sonraki gelişim süreçlerini anlamlı biçimde etkilediğini göstermektedir.

Okul öncesi eğitim sürecinin niteliğini belirleyen başlıca unsurlardan biri, çocuk açısından önemli bir konumda bulunan okul öncesi öğretmenleridir (Durmuşoğlu & Erbay, 2013). İlk çocukluk döneminde aileden sonra çocuğun eğitim ve gelişim sürecinin merkezinde yer alan okul öncesi öğretmenleri, çocukların yaşamında belirgin bir etkiye sahiptir (Ceylan, 2017). Çocukların karakter gelişimi, sosyal yaşamda sergiledikleri davranış örüntüleri, kişilik özellikleri ve akademik yaşantılarında ortaya koydukları kazanımlar üzerinde okul öncesi öğretmenlerinin rolü dikkate değerdir.

Okul öncesi dönemde çocukların bireysel ve toplumsal uyumu açısından olumlu sosyal davranışların desteklenmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda prososyal davranışlar, bireyin başkalarına yönelik olumlu ve destekleyici davranışlarını kapsayan bir kavram olarak ele alınmaktadır. Prososyal davranışlar, ulusal ve uluslararası literatürde farklı boyutlar ve alt türler kapsamında incelenmektedir. Prososyal davranış alanındaki çalışmaların yoğunlaşmasında, toplumsal düzeyde dikkat çeken bazı olayların tartışmaların odağına yerleştiği görülmektedir (Penner et al., 2005). Sosyal davranışların önemli bir boyutunu oluşturan prososyal davranışlar, bireylerin toplumsal uyum süreçlerinde belirleyici bir işleve sahiptir (Bağcı-Çetin & Öztürk-Samur, 2018). Sosyal davranışların temellerinin atıldığı okul öncesi dönem, prososyal davranışların

kazanımı açısından kritik bir gelişim evresi olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede erken çocukluk dönemindeki sosyal öğrenme süreçlerinin bu davranışların içselleştirilmesinde belirleyici olduğu ifade edilebilir (Bağcı-Çetin & Öztürk-Samur, 2018). Sosyalleşmenin önemli bir bileşeni olan olumlu sosyal davranışlar, toplumlar tarafından değer atfedilen davranış örüntüleridir (Kumru et al., 2004). Bu davranışların, toplumsal etkileşimin başlaması, olumlu biçimde sürdürülmesi ve karşılıklı ilişkilerin güçlenmesi açısından işlevsel olduğu ifade edilmektedir (Gözün-Kahraman, 2012). Prososyal davranışlar, öğretmenlerin mesleki motivasyonlarını destekleyen bir unsur olarak ele alınmaktadır (Karadağ & Mutaçlılar, 2009). Okul öncesi öğretmenliğinin bazı yönlerinin zaman içinde rutine dönüşebilmesi, öğretmenlerin mesleki yaşantılarında tekdüzelik ve doyum azalması riskini beraberinde getirebilmektedir. Bu bağlamda, öğretmenlerin olumlu sosyal davranış yönelimlerinin eğitim ortamının niteliği ve öğretmen-çocuk etkileşiminin sürdürülebilirliği açısından önem taşıdığı değerlendirilmektedir.

İnsanların iyilik hâlinin sürdürülmesinde çeşitli etkenler bulunmakta; bunlardan biri de iletişim süreçleridir. İnsanlar sosyal varlıklar olarak çevreleriyle sürekli iletişim hâlinindedir. İletişim, bireyin yaşamını sürdürmesinde ve toplumsal ilişkilerin kurulup devam ettirilmesinde temel bir işleve sahiptir (Cüceloğlu, 2011). Öğretmenlik mesleği, doğası gereği sürekli insan etkileşimi gerektirdiğinden, öğretmenlerin iletişim süreçlerine açık olmaları kaçınılmazdır. Bu nedenle insanlarla ilişkiyi zorunlu kılan mesleklerde çalışan bireylerin iletişim becerilerine sahip olmaları mesleki yeterlik açısından önem taşımaktadır (Korkut, 2005).

Eğitim ortamlarında etkili iletişim becerileri, öğretmen-öğrenci ilişkilerinin niteliğini güçlendiren bir değişken olarak ele alınmaktadır. Öğretmenlerin iletişim becerilerinin, öğrencilerin öğrenme yaşantılarıyla ilişkili olabildiğine yönelik bulgular bulunmaktadır (Şen & Erişen, 2002). Okul öncesi öğretmenlerinin çocuklarla uzun süre birlikte vakit geçirmesi, öğretmen-çocuk ilişkisinde güven duygusunun güçlenmesine katkı sağlayabilmektedir. Bu nedenle okul öncesi öğretmenlerinin çocuklarla etkili iletişim kurma yeterliğine sahip olmaları beklenmektedir (Poyraz & Dere, 2001). İletişim becerisi yüksek öğretmenlerin daha hoşgörülü, olumlu ve uyumlu tutumlar sergileyebildikleri; bu tür bir eğitim çevresinin de çocukların akranları ve öğretmenleriyle daha olumlu etkileşimler geliştirmesine katkı sunduğu belirtilmektedir (Kısaç, 2014).

Öğretmenlerin etkili iletişim becerilerine sahip olması, öğretmen-öğrenci ilişkisinin niteliği açısından önem taşımaktadır. Ayrıca prososyal davranışlar ile iletişim becerileri, öğretmenlerin mesleki işlevselliği ve çocukların gelişimsel kazanımları bakımından dikkate değer iki değişken olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmada, okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışları ile iletişim becerileri arasında anlamlı ilişkiler olabileceği varsayımından hareketle araştırma planlanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin prososyal davranışları ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlara yanıt aranmıştır: Okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ve iletişim becerilerine ilişkin düzeyleri nasıldır? Okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ve iletişim becerilerine ilişkin düzeyleri; cinsiyet, mesleki kıdem, eğitim durumu, bulunulan okulda görev süresi, görev yapılan okulun öğretmen sayısı ve sınıf mevcutlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir? Okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışları ile iletişim becerileri arasında anlamlı ilişkiler var mıdır? Okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışları, iletişim becerilerinin anlamlı bir yordayıcısı mıdır?

Araştırmanın Önemi

Okul öncesi öğretmenleri, eğitim sisteminin temel bileşenlerinden biridir. Öğretmenlerin eğitim-öğretim sürecinde belirli bir niteliğe ulaşabilmeleri ve hedeflenen kazanımları gerçekleştirebilmeleri, mesleki bilgi ve becerilerinin yanı sıra belirli davranış örüntülerine sahip olmalarını gerektirmektedir. Bu bağlamda prososyal davranışlar, öğretmenlerin mesleki işlevselliği açısından dikkate değer bir alan olarak ele alınmaktadır.

Okul öncesi öğretmenlerinin iş yükü, çalışma süreleri ve sorumlu oldukları öğrenci sayılarının fazlalığı, mesleki yaşantılarında zaman içinde tekdüzelik ve bıkkınlık hissini ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Prososyal davranışların, bu tür olumsuz mesleki deneyimlerin etkilerini dengeleyici bir işleve sahip olduğu ifade edilmektedir. Bu doğrultuda prososyal davranışların alt boyutları arasında yer alan empati, sempati ve paylaşma gibi eğilimlerin bireylerin duygusal durumlarıyla ilişkili olduğu belirtilmektedir (Kardaş, 2021). Bu çerçevede prososyal davranışların, öğretmenlerin iletişim süreçleriyle birlikte değerlendirilmesinin anlamlı olduğu söylenebilir.

Okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerileri, eğitim ortamının niteliğini etkileyen önemli bir değişken olarak ele alınmaktadır. Okul öncesi dönemde etkili iletişim süreçlerinin, çocukların okula yönelik tutumları ve ailelerin okul ile öğretmene ilişkin algıları üzerinde belirleyici bir rol oynadığı ifade edilmektedir. Öğretmenlerin çocuklarla kurdukları sağlıklı ve olumlu iletişim, sınıf ortamının niteliğini destekleyen bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerilerinin sınıf ortamının düzenlenmesi ve sürdürülmesi açısından önemli olduğu kabul edilmektedir.

Bu bilgiler doğrultusunda gerçekleştirilen araştırma, okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışları ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi bakımından önem taşımaktadır. Araştırma sonucunda elde edilecek bulguların, eğitim-öğretim sürecine yönelik değerlendirmelere katkı sağlaması beklenmektedir. Öğretmenlerin sahip oldukları prososyal davranış eğilimlerinin iletişim becerileriyle olan ilişkisini ortaya koyması açısından bu araştırmanın alana katkı sunacağı

düşünülmektedir. Ayrıca okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışları ile iletişim becerilerini birlikte ele alan çalışmaların sınırlı olması, bu araştırmanın ilgili alanda yürütülecek gelecekteki çalışmalara temel oluşturabileceğini göstermektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, 2023–2024 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır ili merkez ilçelerinde (Bağlar, Kayapınar, Sur ve Yenişehir) görev yapan okul öncesi öğretmenleri ile sınırlıdır. Araştırmadan elde edilen bulgular, araştırmaya katılan öğretmenlerin ölçme araçlarına verdikleri yanıtlarla sınırlıdır.

Sayıtlar (Varsayımlar)

Yetişkin Prososyallık Ölçeği'nin okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarını belirlemede uygun bir ölçme aracı olduğu varsayılmıştır. İletişim Becerileri Ölçeği – Yetişkin Formu'nun okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerilerini belirlemede uygun bir ölçme aracı olduğu varsayılmıştır. Araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin ölçme araçlarını yanıtlarken görüşlerini içtenlikle ifade ettikleri varsayılmıştır. Okul öncesi öğretmenlerinin araştırmaya gönüllü olarak katıldıkları varsayılmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışları ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçladığından, tarama araştırması modellerinden ilişkisel tarama modeli ile yürütülmüştür. Tarama araştırmaları, belirli bir grubun sahip olduğu özellikleri betimlemeyi ve bu özelliklere ilişkin veriler toplamayı amaçlayan araştırma türleridir (Büyüköztürk et al., 2018). İlişkisel tarama modeli ise, araştırmacı tarafından doğrudan müdahale edilmeyen değişkenler arasındaki birlikte değişimi ortaya koymayı hedefleyen bir araştırma yaklaşımıdır (Fitzgerald et al., 2004).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2023–2024 eğitim öğretim yılında Diyarbakır ili merkez ilçelerindeki (Bağlar, Kayapınar, Sur, Yenişehir) 83 adet resmi bağımsız anaokulunda görev yapan 558 okul öncesi öğretmen ile ilkokul, ortaokul ve lise bünyesindeki 117 adet resmi anasınıfında görev yapan 158 okul öncesi öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise tabakalı örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Tabakalı örnekleme (stratified sampling), evrendeki alt grupların tespit edilip bunların evrendeki değeriyle örnekleme yer almalarını amaçlayan bir örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk et al., 2018). Örneklem büyüklüğünü belirlemek için aşağıdaki formül (Tanrıoğen, 2014) kullanılmıştır. Bu formüle göre %95 güven aralığında ve \pm %5 örnekleme hatası ile örneklem büyüklüğü hesaplanmış ve bunun sonucunda 377 öğretmenin örnekleme alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

$$n : (t^2 \cdot p \cdot q / d^2) / (1 + t^2 \cdot p \cdot q / d^2 \cdot N^{-1})$$

Formülde n örneklem büyüklüğünü, N evren (yığın) büyüklüğünü, d tolerans düzeyini, t güven düzeyini ($\alpha = 0,05$ için 1,96; $\alpha = 0,01$ için 2,58) ve p olayın görülme sıklığını ($q = 1 - p$) ifade etmektedir.

Tablo 1. Araştırma Evreni, Örneklem, Ölçek Sayısı

Tabakalar	İlçedeki Öğretmen Sayısı	Tabakanın Evrendeki Ağırlığı	Dağıtılan Ölçek Sayısı.	Geri Gelen Ölçek Sayısı.	Değerlendirmeye Alınan Ölçek Sayısı (Örneklem)	Tabakanın Örneklemdeki Ağırlığı
Bağlar	259	%34.72	114	109	107	%34.63
Kayapınar	302	%40.48	140	132	125	%40.45
Sur	16	%2.15	16	12	7	%2.27
Yenişehir	169	%22.65	82	74	70	%22.65
Toplam	746	%100	352	327	309	%100

Araştırmaya katılan ve ölçekleri geçerli sayılan öğrencilerin demografik niteliklerine ait veriler Tablo 1’de verilmiştir. Tablo incelendiğinde, Bağlar ilçesinde görev yapan 259 okul öncesi öğretmenden (%34.72) 114’üne, Kayapınar ilçesinde görev yapan 302 okul öncesi öğretmenden (%40.48) 140’ına, Sur ilçesinde görev yapan 16 okul öncesi öğretmenden (%2.15) 16’sına ve Yenişehir ilçesinde görev yapan 169 öğretmenden (%22.65) 82’sine olmak üzere toplamda 352 adet ölçek dağıtılmıştır. Geri dönen 327 adet ölçek değerlendirmeye alınmış olup, ölçeklerin geri dönüş oranı %92.90’dır. Söz konusu geri dönüş oranının araştırma açısından yeterli düzeyde olduğu değerlendirilmektedir. Örneklem grubunun demografik niteliklerine ilişkin dağılım aşağıda Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Okul Öncesi Öğretmenlerinin Demografik Nitelikleri

Demografik Nitelik	Gruplar	N	%
Cinsiyet	Kadın	262	84.8
	Erkek	47	15.2
	Toplam	309	100.0
Mesleki kıdem	0-5 yıl	77	24.9
	6-10 yıl	98	31.7
	11-15 yıl	94	30.4
	16 yıl ve üzeri	40	12.9
	Toplam	309	100.0
Eğitim durumu	Lisans	265	85.8
	Lisansüstü	44	14.2
	Toplam	309	100.0
Okuldaki görev süresi	0-5 yıl	241	78.0
	6-10 yıl	59	19.1

	11 yıl ve üstü	9	2.9
	Toplam	309	100.0
Okuldaki öğretmen sayısı	0-10 öğretmen	113	36.6
	11-20 öğretmen	161	52.1
	21 öğretmen ve üstü	35	11.3
	Toplam	309	100.0
Sınıftaki öğrenci sayısı	0-10 öğrenci	33	10.7
	11-20 öğrenci	108	35.0
	21 öğrenci ve üzeri	168	54.4
	Toplam	309	100.0

Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özelliklerinin verildiği Tablo 2 incelendiğinde, cinsiyet değişkenine göre kadın öğretmenler grubun %84.8'ini (f = 262) oluştururken, erkek öğretmenler grubun %15.2'sini (f = 47) oluşturmaktadır. Mesleki kıdem değişkenine göre öğretmenlerin %24.9'unun (f = 77) 0–5 yıl, %31.7'sinin (f = 98) 6–10 yıl, %30.4'ünün (f = 94) 11–15 yıl ve son olarak %12.9'unun (f = 40) 16 yıl ve üzeri mesleki kıdeme sahip olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin eğitim durumu değişkenine bakıldığında, öğretmenlerin %85.8'inin (f = 265) lisans öğrenim düzeyine sahip olduğu, %14.2'sinin (f = 44) ise lisansüstü öğrenim düzeyine sahip olduğu anlaşılmaktadır. Okuldaki görev süresi değişkeni ele alındığında, öğretmenlerin %78'inin (f = 241) 0–5 yıl, %19.1'inin (f = 59) 6–10 yıl ve %2.9'unun (f = 9) ise 11 yıl ve üzerinde buldukları okulda görev yaptıkları görülmektedir. Okuldaki öğretmen sayısı değişkenine göre okulların %36.6'sında (f = 113) 0–10 öğretmen, %52.1'inde (f = 161) 11–20 öğretmen ve %11.3'ünde (f = 35) 21 ve üzerinde öğretmenin bulunduğu görülmektedir. Öğretmenlerin sınıflarındaki öğrenci sayısına göre %10.7'sinde (f = 33) 0–10 öğrenci, %35'inde (f = 108) 11–20 öğrenci ve %54.4'ünde (f = 168) 21 ve üzeri öğrencinin bulunduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, Yetişkin Prososyal Ölçeği (YPÖ) ve İletişim Becerileri Ölçeği – Yetişkin Formu (İBÖ-YF) kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmadaki kişisel bilgi formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu formda cinsiyet, mesleki kıdem, eğitim durumu, çalışılan okulda görev süresi, çalışılan okuldaki öğretmen sayısı ve öğretmenin sınıf mevcudu bilgilerini içeren maddeler yer almaktadır (bkz. Ek 1).

Yetişkin Prososyal Ölçeği (YPÖ)

Yetişkinlerin prososyal davranışlarını değerlendirmek amacıyla geliştirilen ölçek (Caprara et al., 2005), Bağcı (2015) tarafından Türkçeye uyarlanmış ve geçerlik ile güvenirlik çalışmaları

gerçekleştirilmiştir. Ölçek; paylaşma, yardımlaşma, ilgilenme ve empati gibi prososyal davranışları içeren 16 maddeden oluşmaktadır. Maddeler “Hiçbir zaman, Nadiren, Bazen, Genellikle ve Her zaman” seçenekleri doğrultusunda derecelendirilmektedir. Ölçeğin güvenirlik katsayısı Bağcı (2015) tarafından .70 olarak rapor edilmiştir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 80, en düşük puan ise 16’dır. Bu araştırma kapsamında Prososyal Davranış Ölçeği için Cronbach alfa katsayısı hesaplanmış ve Tablo 3’te gösterildiği üzere ölçeğin genel güvenirlik düzeyi $\alpha = 0.91$ olarak bulunmuştur. Bu bulgular, ölçeğin bu araştırma bağlamında yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Prososyal Davranış Ölçeği Cronbach-Alpha Katsayıları

Boyutlar	Boyutlarla İlgili Maddeler	Cronbach-Alpha Katsayıları
Prososyal Davranış Ölçeği	1-2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-15-16	.91

İletişim Becerileri Ölçeği – Yetişkin Formu (İBÖ-YF)

İletişim Becerileri Ölçeği – Yetişkin Formu (İBÖ-YF), Korkut Owen ve Demirbaş Çelik (2018) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek toplam 25 maddeden oluşmakta olup temel beceriler ve kendini ifade etme, iletişime özen gösterme, ilişki kurmaya isteklilik, etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim ile iletişim ilkelerine uyma olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek, beşli Likert tipi derecelendirme esasına dayanmaktadır. Ölçekte yer alan maddeler için 1 = Hiçbir zaman, 2 = Nadiren, 3 = Ara sıra, 4 = Sık sık, 5 = Her zaman seçeneklerinden birinin işaretlenmesi beklenmektedir. Ölçeğin faktör yapısını belirlemek amacıyla açılımlayıcı faktör analizi ve temel bileşenler analizi uygulanmış, döndürme yöntemi olarak equamax tercih edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0.927, Bartlett küresellik testi değeri ise 3358.412 olarak belirlenmiştir (Korkut Owen & Demirbaş Çelik, 2018). Korkut Owen ve Demirbaş Çelik (2018), ölçeğin güvenirliğini belirlemek amacıyla Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısını hesaplamış ve ölçeğin genel iç tutarlılık katsayısını $\alpha = .94$ olarak raporlamışlardır. Alt boyutlara ilişkin iç tutarlılık katsayıları; temel beceriler ve kendini ifade etme faktörü için $\alpha = .95$, iletişime özen gösterme faktörü için $\alpha = .81$, ilişki kurmaya isteklilik faktörü için $\alpha = .74$, etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim faktörü için $\alpha = .76$ ve iletişim ilkelerine uyma faktörü için $\alpha = .65$ olarak belirlenmiştir. Elde edilen bu değerler, İBÖ-YF’nin güvenirlik düzeyinin yeterli olduğunu göstermektedir. İletişim Becerileri Ölçeği’nin alt boyutları ve Cronbach alfa katsayıları Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 4. İletişim Becerileri Ölçeği Alt Boyutları ve Cronbach-Alpha Katsayıları

Boyutlar	Boyutlarla İlgili Maddeler	Cronbach-Alpha Katsayıları
Temel Beceriler ve Kendini İfade Etme	13-14-17-18-19-20-22-23-25	.95
İletişime Özen Gösterme	2-15-16-21-24	.81
İlişki Kurmaya İsteklilik	7-8-9	.74
Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim	4-5-10-11-12	.76
İletişim İlkelerine Uyma	1-3-6	.65
İletişim Becerileri Toplam	25 madde	.94

Veri Toplama Süreci

Ölçeklerin uygulanabilmesi için Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü aracılığıyla Diyarbakır İl Millî Eğitim Müdürlüğüne araştırma izni yazısı gönderilmiştir. Diyarbakır İl Millî Eğitim Müdürlüğünden uygulama izni alındıktan sonra araştırmacı tarafından örnekleme alınan okullara gidilerek 19.10.2023 tarihinde uygulama gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlere uygulanan 309 adet ölçek, daha sonra analiz edilmek üzere araştırmacı tarafından toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Ölçekler aracılığıyla toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarılmış ve SPSS istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özellikleri ile okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışları ve iletişim becerileri arasındaki ilişkilerin belirlenebilmesi amacıyla YPÖ ve İBÖ-YF ölçeklerinin her bir alt boyutuna ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır.

Yapılacak istatistiksel testlere karar verilmeden önce normallik ve homojenlik testleri uygulanmıştır. Bu analizler doğrultusunda okul öncesi öğretmenlerinin cinsiyet ve eğitim durumu değişkenleri için ilişkisiz örneklemler t testi (independent samples t-test), mesleki kıdem, çalışılan okuldaki öğretmen sayısı ve sınıftaki öğrenci sayısı değişkenleri için tek yönlü varyans analizi (ANOVA), çalışılan okulda görev süresi değişkeni için ise Kruskal–Wallis H testi kullanılmıştır.

Uygulanan testler sonucunda anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında gerçekleştiğini belirlemek amacıyla Tukey testi ve Mann–Whitney U testi ile çoklu karşılaştırmalar yapılmıştır. Okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerilerine ilişkin algılarının yordanmasına yönelik olarak basit doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Regresyon analizlerinin yorumlanmasında standartlaştırılmış beta (β) katsayıları ve bu katsayıların anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları dikkate alınmıştır. Verilerin analizinde .05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır.

Tablo 5. Veri Toplama Araçlarındaki Derecelendirme Seçeneklerinin Puanlara Göre Dağılımı

Seçenekler	Puanlar	Puan Aralığı	Ölçek Değerlendirme
Hiçbir zaman	1	1.00-1.80	Yetersiz
Nadiren	2	1.81-2.60	Alt düzey

Bazen	3	2.61-3.40	Orta düzey
Genellikle	4	3.41-4.20	Üst düzey
Her zaman	5	4.21-5.00	Çok üst düzey

Araştırmada kullanılan prososyal davranış ve iletişim becerileri ölçekleri beşli Likert tipi olarak düzenlendiğinden, ölçek maddelerinin değerlendirilmesinde seçeneklerin aldığı değerlere göre Tablo 5'te yer alan kriterler esas alınmıştır. Araştırmada bireylerden, verilen önermelere ilişkin görüşlerini “hiçbir zaman”dan “her zaman”a doğru sıralanan seçenekleri kullanarak belirtmeleri istenmiştir. Ölçekte yer alan maddelerin yanıtlanmasında kullanılan derecelendirme şu şekildedir: 1 = Hiçbir zaman, 2 = Nadiren, 3 = Bazen, 4 = Genellikle, 5 = Her zaman. Bu doğrultuda ölçek beşli Likert tipi bir ölçme aracı olarak yapılandırılmıştır. Ölçekte her bir boyuta ilişkin verilen yanıtlar doğrultusunda elde edilen yüksek puanların, ilgili özelliğin yüksek düzeyde olduğunu gösterdiği kabul edilmektedir.

Bulgular

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Prososyal Davranışlarına ve İletişim Becerilerine İlişkin Bulgular

Bu başlık altında okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ve iletişim becerilerine ilişkin tutumları; cinsiyet, mesleki kıdem, eğitim durumu, bulunulan okulda görev süresi, görev yapılan okulun öğretmen sayısı ve sınıf mevcudu değişkenlerine göre karşılaştırılmıştır.

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Prososyal Davranışlarına ve İletişim Becerilerine İlişkin Tutumlarının Boyutlar Temelinde Karşılaştırılması

Okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ve iletişim becerilerine ilişkin tutumlarının boyutlar temelinde karşılaştırılmasına yönelik bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Prososyal Davranışlarına ve İletişim Becerilerine İlişkin Tutumlarına Yönelik Betimsel İstatistikler

Boyutlar	N	Min.	Max.	\bar{X}	Ss	sh	Yorum
Prososyal Davranışlar	309	2	5	4.35	0.46	0.03	Çok üst düzey
Temel Beceriler ve Kendini İfade Etme	309	3	5	4.36	0.45	0.03	Çok üst düzey
İletişime Özen Gösterme	309	3	5	4.40	0.45	0.03	Çok üst düzey
İlişki Kurmaya İsteklilik	309	2	5	4.17	0.62	0.04	Üst düzey
Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim	309	3	5	4.41	0.47	0.03	Çok üst düzey
İletişim İlkelerine Uyma	309	3	5	4.28	0.52	0.03	Çok üst düzey
İletişim Becerileri Toplam	309	3	5	4.35	0.41	0.02	Çok üst düzey

Okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına yönelik tutumları incelendiğinde, öğretmenlerin prososyal davranışlarına yönelik tutumlarının yüksek düzeyde ($\bar{x} = 4.35$) olduğu görülmektedir (Tablo 6). Okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerilerine yönelik tutumları

incelendiğinde ise ilk sırada “etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” boyutunun yer aldığı ($\bar{x} = 4.41$), ikinci sırada “iletişime özen gösterme” boyutunun bulunduğu ($\bar{x} = 4.40$), en düşük düzeyde ise “ilişki kurmaya isteklilik” boyutunun yer aldığı ($\bar{x} = 4.17$) görülmektedir (Tablo 6). Ayrıca puan ortalamaları dikkate alınarak yapılan değerlendirmeye göre okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ilişkin katılım düzeylerinin “çok üst düzeyde” olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 6). Benzer biçimde puan ortalamaları dikkate alındığında, okul öncesi öğretmenlerinin “temel beceriler ve kendini ifade etme”, “iletişime özen gösterme”, “etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” ve “iletişim ilkelerine uyma” boyutlarına katılım düzeylerinin “çok üst düzeyde”; “ilişki kurmaya isteklilik” boyutuna katılım düzeylerinin ise “üst düzeyde” olduğu görülmektedir. Ayrıca iletişim becerileri toplam puanına ilişkin katılım düzeyinin de “çok üst düzeyde” olduğu ($\bar{x} = 4.35$) anlaşılmaktadır (Tablo 6).

Cinsiyet Değişkenine Göre Bulgular

Okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ve iletişim becerilerine ilişkin tutumlarının cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz örneklem t testi sonuçları Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Prososyal Davranışlarına ve İletişim Becerilerine İlişkin Tutumlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	N	\bar{X}	ss	sd	t	P
Prososyal Davranışlar	A) Kadın	262	4.38	0.44	307	2.74	0.01*
	B) Erkek	47	4.18	0.52			
	Toplam	309					
Temel Beceriler ve Kendini İfade Etme	A) Kadın	262	4.38	0.43	307	1.12	0.27
	B) Erkek	47	4.29	0.54			
	Toplam	309					
İletişime Özen Gösterme	A) Kadın	262	4.43	0.43	307	2.38	0.02*
	B) Erkek	47	4.26	0.51			
	Toplam	309					
İlişki Kurmaya İsteklilik	A) Kadın	262	4.19	0.60	307	0.80	0.42
	B) Erkek	47	4.11	0.73			
	Toplam	309					
Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim	A) Kadın	262	4.44	0.46	307	2.30	0.02*
	B) Erkek	47	4.27	0.52			
	Toplam	309					
İletişim İlkelerine Uyma	A) Kadın	262	4.29	0.51	307	0.67	0.51
	B) Erkek	47	4.23	0.55			
	Toplam	309					

*p<0.05

Analiz sonucuna göre, araştırmaya katılan kadın ve erkek öğretmenlerin prososyal davranışlarına ilişkin puan ortalamaları arasında kadın öğretmenler lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür [$t(307) = 2.74, p < .05$]. Bu bulgu, prososyal davranışlara ilişkin tutumlar ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir (Tablo 7). Yine analiz sonucuna göre, araştırmaya katılan kadın ve erkek öğretmenlerin “iletişime özen gösterme” [$t(307) = 2.38, p < .05$] ve “etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” [$t(307) = 2.30, p < .05$] boyutlarındaki puan ortalamaları arasında kadın öğretmenler lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Bu bulgu, iletişim becerilerinin “iletişime özen gösterme” ve “etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” boyutları ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir (Tablo 7). Ancak “temel beceriler ve kendini ifade etme” [$t(307) = 1.12, p > .05$], “ilişki kurmaya isteklilik” [$t(307) = 0.80, p > .05$] ve “iletişim ilkelerine uyma” [$t(307) = 0.67, p > .05$] boyutlarında katılımcı grupların tutumları arasında cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Bu bulgular, iletişim becerilerinin bazı alt boyutlarında cinsiyete bağlı farklılaşma olduğunu, ancak tüm boyutlar açısından bu farklılaşmanın tutarlı olmadığını göstermektedir (Tablo 7).

Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Bulgular

Farklı mesleki kıdem düzeylerine sahip okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ve iletişim becerilerine ilişkin tutumlarının anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla, mesleki kıdemlerine göre oluşturulan grupların ortalamaları tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılmıştır (Tablo 8).

Tablo 8. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Prososyal Davranışlarına ve İletişim Becerilerine İlişkin Tutumlarının Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	N	\bar{X}	Varyansı n	Kareler Toplam	Kareler Ortalaması	Anlamlı fark			
							Kaynağı	Sd	F	p
Prososyal Davranışlar	A) 0-5 yıl	77	4.29	Gruplar arası	0.477	3	0.159	0.75	0.53	-
	B) 6-10 yıl	98	4.35							
	C) 11-15 yıl	94	4.35							
	D) 16 yıl ve üzeri	40	4.42							
	Toplam	309	4.35							
Temel Beceriler ve	A) 0-5 yıl	77	4.34	Gruplar arası	1.145	3	0.382	1.88	0.13	-
			4							

Kendini İfade Etme	B) 6-10 yıl	98	4.3 3							
	C) 11-15 yıl	94	4.3 6							
	D) 16 yıl ve üzeri	40	4.5 2	Gruplar içi	61.903	30 5			0.203	
	Toplam	309	4.3 6		63.049	30 8				
	<hr/>									
İletişime Özen Gösterme	A) 0-5 yıl	77	4.4 4							
	B) 6-10 yıl	98	4.3 7	Gruplar arası	0.905	3			0.302	
	C) 11-15 yıl	94	4.3 6					1.50	0.21 -	
	D) 16 yıl ve üzeri	40	4.5 1	Gruplar içi	61.214	30 5			0.201	
	Toplam	309	4.4 0		62.119	30 8				
<hr/>										
İlişki Kurmaya İsteklilik	A) 0-5 yıl	77	4.1 8							
	B) 6-10 yıl	98	4.1 7	Gruplar arası	0.996	3			0.332	
	C) 11-15 yıl	94	4.1 2					0.85	0.47 -	
	D) 16 yıl ve üzeri	40	4.3 1	Gruplar içi	118.683	30 5			0.389	
	Toplam	309	4.17		119.679	30 8				
<hr/>										
Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim	A) 0-5 yıl	7	4.4 0							
	B) 6-10 yıl	98	4.3 9	Gruplar arası	0.540	3			0.180	
	C) 11-15 yıl	94	4.4 0					0.82	0.49 -	
	D) 16 yıl ve üzeri	40	4.5 2	Gruplar içi	67.178	30 5			0.220	
	Toplam	305	4.41		67.718	30 8				
<hr/>										
	A) 0-5 yıl	77	4.2 0	Gruplar arası	1.904	3	0.635	2.39	0.04 * D-A D-B	

	B) 6-10 yıl	98	4.2 8						D-C
İletişim İlkelerine Uyma	C) 11-15 yıl	94	4.2 7						
	D) 16 yıl ve üzeri	40	4.4 7	Gruplar	81.122	30			
				içi		5	0.266		
	Toplam	309	4.2 8		83.026	30			
						8			

*p<0.05

Analiz sonucuna göre, araştırmaya katılan öğretmenlerin prososyal davranışlarına ilişkin puan ortalamaları arasında mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır [F(3, 305) = 0.53, p > .05]. Bununla birlikte, ortalama puanlar incelendiğinde öğretmenlerin mesleki kıdemleri arttıkça prososyal davranışlarına yönelik tutumlarının artış eğilimi gösterdiği dikkat çekmektedir (Tablo 8). Okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerilerine ilişkin tutumları incelendiğinde, “iletişim ilkelerine uyma” boyutunda mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir [F(3, 305) = 0.04, p < .05]. Bu bulgu, okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerilerinin “iletişim ilkelerine uyma” boyutuna ilişkin tutumlarının mesleki kıdem değişkenine bağlı olarak anlamlı biçimde farklılaştığını göstermektedir.

Gruplar arası farklılığın hangi düzeyler arasında gerçekleştiğini belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonucunda, anlamlı farkın mesleki kıdemi “16 yıl ve üzeri” olan öğretmenler ile “0–5 yıl”, “6–10 yıl” ve “11–15 yıl” mesleki kıdeme sahip öğretmenler arasında olduğu belirlenmiştir (p = .04). Buna göre mesleki kıdemi “16 yıl ve üzeri” ($\bar{x} = 4.47$) olan öğretmenlerin, mesleki kıdemi “0–5 yıl” ($\bar{x} = 4.20$), “6–10 yıl” ($\bar{x} = 4.28$) ve “11–15 yıl” ($\bar{x} = 4.27$) olan öğretmenlere göre iletişim ilkelerine uyma boyutuna ilişkin tutumlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 8). İletişim becerilerine ilişkin olarak; “temel beceriler ve kendini ifade etme” [F(3, 305) = 1.88, p > .05], “iletişime özen gösterme” [F(3, 305) = 1.88, p > .05], “ilişki kurmaya isteklilik” [F(3, 305) = 1.88, p > .05] ve “etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” [F(3, 305) = 1.88, p > .05] boyutlarında öğretmenlerin tutumları arasında mesleki kıdem değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bununla birlikte, bu boyutlarda da ortalama puanlar incelendiğinde mesleki kıdem arttıkça iletişim becerilerine ilişkin tutumların artış eğilimi gösterdiği görülmektedir (Tablo 8).

Eğitim Durumu Değişkenine Göre Bulgular

Okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ve iletişim becerilerine ilişkin tutumlarının eğitim durumu değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan ilişkisiz örneklem t testi sonuçları Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Prososyal Davranışlarına ve İletişim Becerilerine İlişkin Tutumlarının Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	N	\bar{X}	ss	sd	t	p
Prososyal Davranışlar	A) Lisans	265	4.35	0.47	307	0.13	0.90
	B) Lisansüstü	44	4.34	0.42			
	Toplam	309					
Temel Beceriler ve Kendini İfade Etme	A) Lisans	265	4.36	0.46	307	-0.10	0.92
	B) Lisansüstü	44	4.37	0.39			
	Toplam	309					
İletişime Özen Gösterme	A) Lisans	265	4.41	0.47	307	0.77	0.45
	B) Lisansüstü	44	4.36	0.34			
	Toplam	309					
İlişki Kurmaya İsteklilik	A) Lisans	265	4.16	0.64	307	-0.62	0.54
	B) Lisansüstü	44	4.23	0.52			
	Toplam	309					
Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim	A) Lisans	265	4.42	0.47	307	0.39	0.70
	B) Lisansüstü	44	4.39	0.44			
	Toplam	309					
İletişim İlkelerine Uyuma	A) Lisans	265	4.29	0.53	307	0.73	0.46
	B) Lisansüstü	44	4.23	0.47			
	Toplam	309					

*p<0.05

Analiz sonucuna göre, araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ilişkin puan ortalamaları arasında eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır [t(307) = 0.13, p > .05] (Tablo 9). Bu bulgu, okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ilişkin tutumlarının eğitim durumuna göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığını göstermektedir.

Benzer şekilde iletişim becerilerinin alt boyutları olan “temel beceriler ve kendini ifade etme” [t(307) = 0.13, p > .05], “iletişime özen gösterme” [t(307) = 0.77, p > .05], “ilişki kurmaya isteklilik” [t(307) = 0.54, p > .05], “etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” [t(307) = 0.70, p > .05] ve “iletişim ilkelerine uyuma” [t(307) = 0.73, p > .05] puanları incelendiğinde, söz konusu boyutların hiçbirinde eğitim durumu değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir. Bu doğrultuda iletişim becerileri ile eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmaktadır (Tablo 9).

Okuldaki Görev Süresi Değişkenine Göre Bulgular

Okuldaki görev süresi değişkenine göre gruplandırılmış okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ve iletişim becerilerine yönelik tutumlarının belirlenmesinde Kruskal–Wallis H testi kullanılmış olup, elde edilen bulgular Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Prososyal Davranışlarına ve İletişim Becerilerine İlişkin Tutumlarının Okuldaki Görev Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	N	Sıra Ortalaması	Sd	χ^2	P	Anlamlı Fark (Mann Whitney-U)
Prososyal Davranışlar	A) 0-5 yıl	241	154.69	2	0.123	0.94	-
	B) 6-10 yıl	59	154.69				
	C) 11 yıl ve üstü	9	165.28				
	Toplam	309					
Temel Beceriler ve Kendini İfade Etme	A) 0-5 yıl	241	155.37	2	0.132	0.94	-
	B) 6-10 yıl	59	155.10				
	C) 11 yıl ve üstü	9	144.39				
	Toplam	309					
İletişime Özen Gösterme	A) 0-5 yıl	241	159.34	2	2.652	0.27	-
	B) 6-10 yıl	59	139.51				
	C) 11 yıl ve üstü	9	140.22				
	Toplam	309					
İlişki Kurmaya İsteklilik	A) 0-5 yıl	241	156.61	2	0.449	0.80	-
	B) 6-10 yıl	59	148.09				
	C) 11 yıl ve üstü	9	157.11				
	Toplam	309					
Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim	A) 0-5 yıl	241	156.58	2	0.378	0.83	-
	B) 6-10 yıl	59	150.11				
	C) 11 yıl ve üstü	9	144.78				
	Toplam	309					
İletişim Uyma	A) 0-5 yıl	241	152.59	2	1.400	0.50	-
	B) 6-10 yıl	59	166.69				
	C) 11 yıl ve üstü	9	143.06				
	Toplam	309					

*p<0.05

Analiz sonucuna göre, araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ilişkin puanlarının okuldaki görev süresi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir [$\chi^2(2) = 0.123$, $p > .05$]. Bu bulgu, okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ilişkin tutumları ile okuldaki görev süresi değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını göstermektedir (Tablo 10). İletişim becerilerine yönelik analiz sonuçları da araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin “temel beceriler ve kendini ifade etme” [$\chi^2(2) = 0.132$, $p > .05$], “iletişime özen gösterme” [$\chi^2(2) = 12.652$, $p > .05$], “ilişki kurmaya isteklilik” [$\chi^2(2) = 0.449$, $p > .05$], “etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” [$\chi^2(2) = 0.378$, $p > .05$] ve “iletişim ilkelerine uyma” [$\chi^2(2) = 1.400$, $p > .05$] boyutlarındaki tutumlarının okuldaki görev süresi

değişkenine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmadığını göstermektedir. Bu durum, öğretmenlerin iletişim becerilerine ilişkin tutumları ile okuldaki görev süresi değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını ortaya koymaktadır (Tablo 10). Grupların sıra ortalamaları dikkate alınarak yapılan değerlendirmede, okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranış tutumlarına ilişkin sıra ortalamalarının, okulda görev süresi arttıkça artış eğilimi gösterdiği görülmektedir. İletişim becerilerinin tüm boyutları birlikte değerlendirildiğinde ise sıra ortalamalarının boyutlar arasında homojen bir dağılım göstermediği anlaşılmaktadır. Buna göre “temel beceriler ve kendini ifade etme”, “iletişime özen gösterme” ve “etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” boyutlarında okulda geçirilen süre arttıkça tutum puanlarının azalma eğilimi gösterdiği; “ilişki kurmaya isteklilik” ve “iletişim ilkelerine uyma” boyutlarında ise sıra ortalamalarına bağlı olarak dağılımların farklılık gösterdiği belirlenmiştir (Tablo 10).

Okuldaki Öğretmen Sayısı Değişkenine Göre Bulgular

Okuldaki öğretmen sayısı değişkenine göre farklı üç grupta yer alan okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ve iletişim becerilerine ilişkin tutumlarının anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla, okuldaki öğretmen sayısına göre oluşturulan grupların ortalamaları tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılmıştır (Tablo 11).

Tablo 11. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Prososyal Davranışlarına ve İletişim Becerilerine İlişkin Tutumlarının Okuldaki Öğretmen Sayısı Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	N	\bar{X}	Varyansı n Kaynağı	Kareler		Kareler		F	p	Anlamlı fark (Tukey)
					Toplam	Sd	Ortalamas				
Prososyal Davranışla r	A) 0-10 öğretmen	113	4.29	Gruplar arası	0.556	2	0.278	1.31	0.27	-	
	B) 11-20 öğretmen	161	4.38								
	C) 20 öğretmen ve üzeri	35	4.36	Gruplar içi	64.876	30	0.212				
	Toplam	309	4.3		65.433	30	0.212				
Temel Beceriler ve Kendini İfade Etme	A) 0-10 öğretmen	113	4.40	Gruplar arası	0.631	2	0.315	1.55	0.21	-	
	B) 11-20 öğretmen	161	4.36								
	C) 20 öğretmen ve üzeri	35	4.25	Gruplar içi	62.418	30	0.204				
	Toplam	309	4.3		63.049	30	0.204				
İletişime Özen Gösterme	A) 0-10 öğretmen	113	4.38	Gruplar arası	0.235	2	0.118	0.58	0.56	-	
	B) 11-20 öğretmen	161	4.43								
	C) 20 öğretmen ve üzeri	35	4.35	Gruplar içi	61.884	30	0.202				
	Toplam	309	4.4		62.119	30	0.202				
	A) 0-10 öğretmen	113	4.13	Gruplar arası	0.634	2	0.317	0.81	0.44	-	
	B) 11-20 öğretmen	161	4.18								

İlişki Kurmaya İsteklilik	C) 20 öğretmen ve üzeri	35	4.28	Gruplar içi	119.046	30	0.389	-	-	-
	Toplam	309	4.17		119.679	30				
Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim	A) 0-10 öğretmen	113	4.42	Gruplar arası	0.30	2	0.015	-	-	-
	B) 11-20 öğretmen	161	4.40		67.688	30				
İletişim İlkelerine Uyuma	C) 20 öğretmen ve üzeri	35	4.43	Gruplar içi	67.688	30	0.221	0.07	0.93	-
	Toplam	309	4.41		67.718	30				
İletişim İlkelerine Uyuma	A) 0-10 öğretmen	113	4.22	Gruplar arası	1.337	2	0.669	2.50	0.03	C-A
	B) 11-20 öğretmen	161	4.28		81.688	30				
İletişim İlkelerine Uyuma	C) 20 öğretmen ve üzeri	35	4.45	Gruplar içi	81.688	30	0.267	-	-	-
	Toplam	309	4.2		83.026	30				

*p<0.05

Analiz sonucuna göre, araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ilişkin puan ortalamaları arasında okuldaki öğretmen sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır [$F(2, 306) = 0.27, p > .05$]. Bu bulgu, prososyal davranışlara ilişkin tutumlar ile okuldaki öğretmen sayısı değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını göstermektedir (Tablo 11). Okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerilerine ilişkin tutumları incelendiğinde ise “iletişim ilkelerine uyma” boyutunda okuldaki öğretmen sayısı değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir [$F(2, 306) = 0.03, p < .05$]. Gruplar arası farklılığın hangi düzeyler arasında gerçekleştiğini belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonucunda, anlamlı farkın görev yaptığı okuldaki öğretmen sayısı “20 ve üzeri” olan öğretmenler ile “0–10” olan öğretmenler arasında olduğu belirlenmiştir ($p = .03$). Buna göre görev yaptığı okuldaki öğretmen sayısı “20 ve üzeri” ($\bar{x} = 4.45$) olan öğretmenlerin, öğretmen sayısı “0–10” ($\bar{x} = 4.22$) olan öğretmenlere göre iletişim ilkelerine uyma boyutuna ilişkin tutumlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 11). Ayrıca okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerilerinin alt boyutları olan “temel beceriler ve kendini ifade etme” [$F(2, 306) = 0.21, p > .05$], “iletişime özen gösterme” [$F(2, 306) = 0.56, p > .05$], “ilişki kurmaya isteklilik” [$F(2, 306) = 0.44, p > .05$] ve “etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” [$F(2, 306) = 0.93, p > .05$] puanları incelendiğinde, bu boyutlarda okuldaki öğretmen sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir. Buna göre söz konusu iletişim becerilerinin alt boyutları ile okuldaki öğretmen sayısı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (Tablo 11).

Sınıftaki Öğrenci Sayısı Değişkenine Göre Bulgular

Farklı sınıf mevcudu düzeylerine sahip okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ve iletişim becerilerine ilişkin tutumlarının anlamlı farklılık gösterip göstermediğini belirlemek

amacıyla, sınıftaki öğrenci sayısına göre oluşturulan grupların ortalamaları tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile karşılaştırılmıştır (Tablo 12).

Tablo 12. Okul Öncesi Öğretmenlerinin Prososyal Davranışlarına ve İletişim Becerilerine İlişkin Tutumlarının Sınıftaki Öğrenci Sayısı Değişkenine Göre Karşılaştırılması

Boyutlar	Gruplar	N	\bar{X}	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı fark (Tukey)
Prososyal Davranışlar	A) 0-10 öğrenci	33	4.13	Gruplar	2.397	2	1.198	5.82	0.00*	B-A C-A
	B) 11-20 öğrenci	108	4.31	arası						
	C) 21 öğrenci ve üzeri	168	4.41	Gruplar içi	63.036	306	0.206			
	Toplam	309	4.35		65.433	308				
Temel Beceriler ve Kendini İfade Etme	A) 0-10 öğrenci	33	4.20	Gruplar	1.093	2	0.547	2.70	0.07	-
	B) 11-20 öğrenci	108	4.37	arası						
	C) 21 öğrenci ve üzeri	168	4.39	Gruplar içi	61.956	306	0.202			
	Toplam	309	4.36		63.049	308				
İletişime Özen Gösterme	A) 0-10 öğrenci	33	4.36	Gruplar	0.481	2	0.241	1.19	0.30	-
	B) 11-20 öğrenci	108	4.36	arası						
	C) 21 öğrenci ve üzeri	168	4.44	Gruplar içi	61.638	306	0.201			
	Toplam	309	4.40		62.119	308				
İlişki Kurmaya İsteklilik	A) 0-10 öğrenci	33	3.89	Gruplar	3.446	2	1.723	4.54	0.01*	B-A C-A
	B) 11-20 öğrenci	108	4.16	arası						
	C) 21 öğrenci ve üzeri	168	4.24	Gruplar içi	116.233	306	0.380			
	Toplam	309	4.17		119.679	308				
Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim	A) 0-10 öğrenci	33	4.28	Gruplar	1.029	2	0.514	2.36	0.10	-
	B) 11-20 öğrenci	108	4.38	arası						
	C) 21 öğrenci ve üzeri	168	4.46	Gruplar içi	66.690	306	0.218			
	Toplam	309	4.41		67.718	308				
İletişim İlkelerine Uyuma	A) 0-10 öğrenci	33	4.15	Gruplar	0.694	2	0.347	1.29	0.28	-
	B) 11-20 öğrenci	108	4.27	arası						
	C) 21 öğrenci ve üzeri	168	4.31	Gruplar içi	82.331	306	0.269			
	Toplam	309	4.28		83.026	308				

*p<0.05

Analiz sonucuna göre, araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ilişkin puanlarının sınıftaki öğrenci sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği belirlenmiştir [F(2, 306) = 0.00, p < .05]. Buna göre sınıftaki öğrenci sayısı arttıkça öğretmenlerin prososyal davranışlara yönelik tutumlarının da artış eğilimi gösterdiği görülmektedir. Gruplar arası farklılığın hangi düzeyler arasında gerçekleştiğini belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonucunda, anlamlı farkın sınıfındaki öğrenci sayısı “11–20” ve “21 ve üzeri” olan öğretmenler ile “0–10” öğrenciye sahip olan öğretmenler arasında olduğu belirlenmiştir (p =

.00). Buna göre sınıftaki öğrenci sayısı “11–20” ($\bar{x} = 4.31$) ve “21 ve üzeri” ($\bar{x} = 4.24$) olan öğretmenlerin, “0–10” ($\bar{x} = 3.89$) öğrenciye sahip öğretmenlere göre prososyal davranışlara yönelik tutumlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 12). Okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerilerine ilişkin tutumları incelendiğinde ise “ilişki kurmaya isteklilik” boyutunda sınıftaki öğrenci sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir [$F(2, 306) = 0.03, p < .05$]. Bu bulgu, söz konusu boyuta ilişkin tutumların sınıftaki öğrenci sayısına bağlı olarak anlamlı biçimde farklılaştığını göstermektedir. Gruplar arası farklılığın hangi düzeyler arasında gerçekleştiğini belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonucunda, anlamlı farkın sınıftaki öğrenci sayısı “11–20” ve “21 ve üzeri” olan öğretmenler ile “0–10” öğrenciye sahip olan öğretmenler arasında olduğu belirlenmiştir ($p = .01$). Buna göre sınıftaki öğrenci sayısı “11–20” ($\bar{x} = 4.16$) ve “21 ve üzeri” ($\bar{x} = 4.24$) olan öğretmenlerin, “0–10” ($\bar{x} = 3.89$) öğrenciye sahip öğretmenlere göre ilişki kurmaya isteklilik boyutuna ilişkin tutumlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 12). Ayrıca okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerilerinin alt boyutları olan “temel beceriler ve kendini ifade etme” [$F(2, 306) = 0.07, p > .05$], “iletişime özen gösterme” [$F(2, 306) = 0.30, p > .05$], “etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” [$F(2, 306) = 0.10, p > .05$] ve “iletişim ilkelerine uyma” [$F(2, 306) = 0.28, p > .05$] puanları incelendiğinde, bu boyutlarda sınıftaki öğrenci sayısı değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmektedir. Buna göre söz konusu iletişim becerilerinin alt boyutları ile sınıftaki öğrenci sayısı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (Tablo 12).

Okul Öncesi Öğretmenlerinin Prososyal Davranışları ile İletişim Becerileri Arasındaki İlişkiler

Prososyal davranışlar değişkeni ile iletişim becerileri değişkeninin; temel beceriler ve kendini ifade etme, iletişime özen gösterme, ilişki kurmaya isteklilik, etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim ve iletişim ilkelerine uyma alt boyutları arasındaki ilişkilere yönelik bulgular Tablo 13’te sunulmuştur.

Tablo 13. Prososyal Davranışları ile İletişim Becerileri Arasındaki Korelasyon Matrisi

Değişkenler	1	2	3	4	5	6
1. Prososyal Davranışlar	1.00					
2. Temel Beceriler ve Kendini İfade Etme	.480**	1.00				
3. İletişime Özen Gösterme	.501**	.737**	1.00			
4. İlişki Kurmaya İsteklilik	.549**	.571**	.539**	1.00		
5. Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişim	.462**	.707**	.654**	.607**	1.00	
6. İletişim İlkelerine Uyma	.492**	.493**	.554**	.549**	.534**	1.00

*p<.05, **p<.01

Tablo 13'teki analiz sonuçları, okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlar değişkeni ile iletişim becerileri değişkeninin alt boyutları olan “temel beceriler ve kendini ifade etme” ($r = .480$, $p < .05$), “iletişime özen gösterme” ($r = .501$, $p < .05$), “ilişki kurmaya isteklilik” ($r = .549$, $p < .05$), “etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” ($r = .462$, $p < .05$) ve “iletişim ilkelerine uyma” ($r = .492$, $p < .05$) arasında orta düzeyde, pozitif yönlü ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir. İletişim becerileri değişkeninin “temel beceriler ve kendini ifade etme” alt boyutu ile “iletişime özen gösterme” ($r = .737$, $p < .05$), “ilişki kurmaya isteklilik” ($r = .571$, $p < .05$), “etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” ($r = .707$, $p < .05$) ve “iletişim ilkelerine uyma” ($r = .493$, $p < .05$) alt boyutları arasında orta ve yüksek düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. “İletişime özen gösterme” alt boyutu ile “ilişki kurmaya isteklilik” ($r = .539$, $p < .05$), “etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” ($r = .654$, $p < .05$) ve “iletişim ilkelerine uyma” ($r = .554$, $p < .05$) alt boyutları arasında orta düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler bulunmaktadır.

“İlişki kurmaya isteklilik” alt boyutu ile “etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” ($r = .607$, $p < .05$) ve “iletişim ilkelerine uyma” ($r = .549$, $p < .05$) alt boyutları arasında orta düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. “Etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” alt boyutu ile “iletişim ilkelerine uyma” alt boyutu arasında da orta düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = .534$, $p < .05$). Okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerilerine ilişkin algılarının yordanmasına yönelik basit doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14. Temel Beceriler ve Kendini İfade Etmenin Prososyal Davranışlar Tarafından Yordanmasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Sh	β	t	p	Durbin-Watson
Sabit (Temel beceriler ve kendini ifade etme)	2.319	0.215	-	10.792	0.000	-
Prososyal Davranışlar	0.471	0.049	0.480	9.578	0.000	1969
R= .480	R ² = 0.230					
F ₍₃₋₃₂₄₎ = 91.742	p = .000					

Okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ilişkin tutumlarının, iletişim becerileri alt boyutlarından “temel beceriler ve kendini ifade etme” üzerindeki yordayıcı etkisini belirlemek amacıyla yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonucunda, prososyal davranışlar değişkeninin söz konusu boyut ile anlamlı bir ilişki sergilediği görülmektedir ($R = .480$, $R^2 = .230$, $F(1, 324) = 91.742$, $p < .05$). Prososyal davranışlar değişkeni, “temel beceriler ve kendini ifade etme” boyutuna ilişkin tutumlardaki toplam varyansın %23'ünü açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayısına göre, yordayıcı değişkenin ilgili boyut üzerindeki etkisi $\beta = .480$ düzeyindedir. Regresyon

katsayısının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde, prososyal davranışlar değişkeninin “temel beceriler ve kendini ifade etme” boyutu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı olduğu anlaşılmaktadır ($p < .05$) (Tablo 14).

Tablo 15. İletişime Özen Göstermenin Prososyal Davranışlar Tarafından Yordanmasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Sh	β	t	p	Durbin-Watson
Sabit (İletişime özen gösterme)	2.280	0.210	-	10.841	0.000	-
Prososyal Davranışlar	0.488	0.048	0.501	10.144	0.000	1.918
R= .501	R ² = 0.251					
F ₍₃₋₃₂₄₎ = 102.892	p = .000					

Okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ilişkin tutumlarının, iletişim becerileri alt boyutlarından “iletişime özen gösterme” üzerindeki yordayıcı etkisini belirlemek amacıyla yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonucunda, prososyal davranışlar değişkeninin söz konusu boyut ile anlamlı bir ilişki sergilediği görülmektedir ($R = .501$, $R^2 = .251$, $F(1, 324) = 102.892$, $p < .05$). Prososyal davranışlar değişkeni, “iletişime özen gösterme” boyutuna ilişkin tutumlardaki toplam varyansın %25’ini açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayısına göre, yordayıcı değişkenin ilgili boyut üzerindeki etkisi $\beta = .501$ düzeyindedir. Regresyon katsayısının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde, prososyal davranışlar değişkeninin “iletişime özen gösterme” boyutu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı olduğu anlaşılmaktadır ($p < .05$) (Tablo 15).

Tablo 16. İlişki Kurmaya İstekliliğin Prososyal Davranışlar Tarafından Yordanmasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Sh	β	t	p	Durbin-Watson
Sabit (İlişki kurmaya isteklilik)	0.947	0.282	-	3.357	0.001	-
Prososyal Davranışlar	0.742	0.065	0.549	11.509	0.000	1.724
R= .549	R ² = 0.301					
F ₍₃₋₃₂₄₎ = 132.456	p = .000					

Okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ilişkin tutumlarının, iletişim becerileri alt boyutlarından “ilişki kurmaya isteklilik” üzerindeki yordayıcı etkisini belirlemek amacıyla yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonucunda, prososyal davranışlar değişkeninin söz konusu boyut ile anlamlı bir ilişki sergilediği görülmektedir ($R = .549$, $R^2 = .301$, $F(1, 324) = 132.456$, $p < .05$). Prososyal davranışlar değişkeni, “ilişki kurmaya isteklilik” boyutuna ilişkin tutumlardaki toplam varyansın %30’unu açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayısına göre, yordayıcı değişkenin ilgili boyut üzerindeki etkisi $\beta = .549$ düzeyindedir. Regresyon katsayısının anlamlılığına

ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde, prososyal davranışlar değişkeninin “ilişki kurmaya isteklilik” boyutu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı olduğu anlaşılmaktadır ($p < .05$) (Tablo 16).

Tablo 17. Etkin Dinleme ve Sözel Olmayan İletişimin Prososyal Davranışlar Tarafından Yordanmasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Sh	β	t	p	Durbin-Watson
Sabit (Etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim)	2.369	0.225	-	10.526	0.000	-
Prososyal Davranışlar	0.470	0.051	0.462	9.127	0.000	1.821
R= .462	R ² = 0.213					
F ₍₃₋₃₂₄₎ = 83.310	p = .000					

Okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ilişkin tutumlarının, iletişim becerileri alt boyutlarından “etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” üzerindeki yordayıcı etkisini belirlemek amacıyla yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonucunda, prososyal davranışlar değişkeninin söz konusu boyut ile anlamlı bir ilişki sergilediği görülmektedir ($R = .462$, $R^2 = .213$, $F(1, 324) = 83.310$, $p < .05$). Prososyal davranışlar değişkeni, “etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” boyutuna ilişkin tutumlardaki toplam varyansın %21’ini açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayısına göre, yordayıcı değişkenin ilgili boyut üzerindeki etkisi $\beta = .462$ düzeyindedir. Regresyon katsayısının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde, prososyal davranışlar değişkeninin “etkin dinleme ve sözel olmayan iletişim” boyutu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı olduğu anlaşılmaktadır ($p < .05$) (Tablo 17).

Tablo 18. İletişim İlkelerine Uymanın Prososyal Davranışlar Tarafından Yordanmasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Sh	β	t	p	Durbin-Watson
Sabit (İletişim ilkelerine uyma)	1.873	0.245	-	7.656	0.000	-
Prososyal Davranışlar	0.554	0.056	0.492	9.893	0.000	1.941
R= .492	R ² = 0.242					
F ₍₃₋₃₂₄₎ = 97.875	p = .000					

Okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ilişkin tutumlarının, iletişim becerileri alt boyutlarından “iletişim ilkelerine uyma” üzerindeki yordayıcı etkisini belirlemek amacıyla yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonucunda, prososyal davranışlar değişkeninin söz konusu boyut ile anlamlı bir ilişki sergilediği görülmektedir ($R = .492$, $R^2 = .242$, $F(1, 324) = 97.875$, $p < .05$). Prososyal davranışlar değişkeni, “iletişim ilkelerine uyma” boyutuna ilişkin tutumlardaki toplam varyansın %24’ünü açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayısına göre, yordayıcı değişkenin ilgili boyut üzerindeki etkisi $\beta = .492$ düzeyindedir. Regresyon katsayısının anlamlılığına

ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde, prososyal davranışlar değişkeninin “iletişim ilkelerine uyma” boyutu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı olduğu anlaşılmaktadır ($p < .05$) (Tablo 18).

Tablo 19. İletişim Becerilerinin Prososyal Davranışlar Tarafından Yordanmasına İlişkin Basit Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Sh	β	t	p	Durbin-Watson
Sabit (İletişim Becerileri Toplam)	2.103	0.178	-	11.847	0.000	-
Prososyal Davranışlar	0.517	0.041	0.588	12.722	0.000	1.876
R= .588	R ² = 0.242					
F _(3,324) = 161.857	p = .000					

Okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarına ilişkin tutumlarının, iletişim becerileri değişkeni üzerindeki yordayıcı etkisini belirlemek amacıyla yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonucunda, prososyal davranışlar değişkeninin iletişim becerileri değişkeni ile anlamlı bir ilişki sergilediği görülmektedir ($R = .588$, $R^2 = .346$, $F(1, 324) = 161.857$, $p < .05$). Prososyal davranışlar değişkeni, iletişim becerileri değişkenine ilişkin tutumlardaki toplam varyansın %35'ini açıklamaktadır. Standartlaştırılmış regresyon katsayısına göre, yordayıcı değişkenin iletişim becerileri üzerindeki etkisi $\beta = .588$ düzeyindedir. Regresyon katsayısının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde, prososyal davranışlar değişkeninin iletişim becerileri değişkeni üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir yordayıcı olduğu anlaşılmaktadır ($p < .05$) (Tablo 19).

Sonuç

Bu araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışları ile iletişim becerileri arasındaki ilişki çok yönlü olarak incelenmiştir. Araştırma bulguları, okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranış düzeylerinin genel olarak çok üst düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, okul öncesi öğretmenliğini tercih eden bireylerin mesleğe başlarken belirli prososyal eğilimlere sahip olabileceklerini ya da mesleki deneyim süreci içerisinde bu eğilimleri geliştirdiklerini düşündürmektedir. Okul öncesi dönemin çocukların duygusal ve sosyal gelişimi açısından taşıdığı hassasiyetin, öğretmenlerin empati, yardım etme ve paylaşma gibi prososyal davranışlarını güçlendirdiği değerlendirilmektedir. Nitekim öğretmenlik mesleğinin yardım etme, empati ve özgecilik gibi değerlerle yakından ilişkili olduğu yönündeki bulgular da bu sonucu destekler niteliktedir. Araştırmada okul öncesi öğretmenlerinin iletişim becerilerine ilişkin tutumlarının da genel olarak üst ve çok üst düzeyde olduğu belirlenmiştir. Öğretmenlerin hem çocuklarla hem de ailelerle sürekli ve yoğun bir etkileşim içinde bulunmaları, iletişim becerilerinin gelişimini destekleyen önemli bir bağlamsal unsur olarak değerlendirilebilir. Eğitim ortamlarında etkili iletişim

becerilerinin öğretmen–çocuk etkileşimini güçlendirdiği ve sınıf ortamının niteliğini artırdığı dikkate alındığında, elde edilen bu bulgunun kuramsal beklentilerle uyumlu olduğu anlaşılmaktadır.

Cinsiyet değişkenine göre yapılan analizlerde, prososyal davranışlar ve iletişim becerilerinin bazı alt boyutlarında kadın öğretmenler lehine anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu durum, toplumsal cinsiyet rollerinin kadınlara attığı empati, duyarlılık ve bakım verme gibi özelliklerin mesleki davranışlara yansımalarıyla açıklanabilir. Bununla birlikte söz konusu farklılıkların biyolojik temelli olmaktan ziyade, sosyo-kültürel normlar ve beklentiler çerçevesinde şekillendiği göz önünde bulundurulmalıdır.

Mesleki kıdem değişkeni açısından öğretmenlerin prososyal davranışlarında anlamlı bir farklılık bulunmaması, bu davranışların mesleki deneyimden bağımsız olarak öğretmenlik mesleğinin doğasında yer alan bir özellik olabileceğini düşündürmektedir. Buna karşılık iletişim becerilerinin “iletişim ilkelerine uyma” alt boyutunda mesleki kıdemi yüksek olan öğretmenlerin daha yüksek puanlara sahip olması, deneyimle birlikte iletişim süreçlerine ilişkin normatif farkındalığın ve mesleki duyarlılığın geliştiğine işaret etmektedir.

Eğitim durumu değişkenine göre yapılan analizlerde öğretmenlerin prososyal davranışları ve iletişim becerileri arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu durum, mevcut lisans ve lisansüstü eğitim programlarında prososyal davranışlar ve iletişim becerilerine yönelik uygulamalı içeriklerin sınırlı düzeyde yer almasıyla ilişkili olabilir. Dolayısıyla bu alanlara yönelik yapılandırılmış ve deneyim temelli eğitim içeriklerinin artırılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Okuldaki görev süresi ve öğretmen sayısı değişkenlerine göre yapılan analizlerde prososyal davranışlarda anlamlı bir farklılık görülmezken, iletişim becerilerinin bazı alt boyutlarında sınırlı düzeyde farklılıklar belirlenmiştir. Bu bulgular, okulun yapısal özelliklerinin ve kurumsal etkileşim yoğunluğunun öğretmenlerin iletişim süreçleri üzerinde belirli ölçülerde etkili olabileceğini düşündürmektedir.

Araştırmanın en dikkat çekici bulgularından biri, okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışları ile iletişim becerileri arasında orta düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki bulunmasıdır. Bununla birlikte prososyal davranışların iletişim becerilerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu da belirlenmiştir. Bu sonuç, prososyal eğilimleri yüksek olan öğretmenlerin çocuklarla ve diğer paydaşlarla daha etkili, duyarlı ve yapıcı iletişim kurduklarını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, okul öncesi eğitim ortamlarında prososyal davranışların desteklenmesi, iletişim becerilerinin geliştirilmesi açısından kritik bir unsur olarak değerlendirilebilir. Bu bulgular doğrultusunda, okul öncesi öğretmenlerinin prososyal davranışlarının ve iletişim becerilerinin birlikte ele alınmasının, eğitim ortamlarının niteliğini artırmada önemli bir rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Author Contributions

The authors contributed equally to all stages of the study, including conceptualization, methodology, data analysis, and manuscript preparation.

Kaynaklar

- Aksoy, A. (1994). *Okul öncesi eğitim kurumlarında yönetim*. Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Bağcı, B. (2015). *Çocuk ve yetişkin prososyallik ölçeklerinin geçerlik ve güvenirlik çalışması ve çocuk ile anne-baba prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Bağcı-Çetin, B., & Öztürk-Samur, A. (2018). 60–72 aylık çocukların prososyal davranışları ile anne-babalarının prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 1–17.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Caprara, G. V., Steca, P., Zelli, A., & Capanna, C. (2005). Self-efficacy beliefs as determinants of positive thinking and happiness. *European Psychologist*, 10(4), 275–286.
- Ceylan, E. A. (2017). *Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk sevme düzeyleri ile iletişim becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Aksaray Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Cüceloğlu, D. (2011). *Yeniden insan insana*. Remzi Kitabevi.
- Dinç, B. (2002). *Okul öncesi eğitimin 4–5 yaş çocuğunun sosyal gelişimine etkileri konusunda öğretmen görüşleri* [Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Durmuşoğlu, S. N., & Erbay, F. (2013). Okul öncesi öğretmenlerinin konuşma, dinleme ve empati becerilerinin çocuk sevme davranışı açısından incelenmesi. *Abi Evran Üniversitesi Karşebir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 159–174.
- Essa, E. L., & Burnham, M. M. (2019). *Introduction to early childhood education*. SAGE Publications.
- Fitzgerald, S. M., Rumrill, P. D., Jr., & Schenker, J. D. (2004). Correlational designs in rehabilitation research. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 20(2), 143–150.
- Gözün-Kahraman, Ö. (2012). *Zihin kuramına dayalı eğitim programının 48–60 aylık çocukların bilişsel bakış açısı becerileri ve prososyal davranışları üzerindeki etkisi* [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Karadağ, E., & Mutafçılar, I. (2009). Prososyal davranış ekseninde özgecilik üzerine teorik bir çözümleme. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 41–69.
- Kardaş, F. (2021). *Yürümeye devam et*. Timaş Yayınları.
- Kısaç, İ. (2014). Öğretmen-öğrenci iletişimi. E. Karip (Ed.), *Sınıf yönetimi* (ss. 113–132). Pegem Akademi.

- Korkut, F. (2005). Yetişkinlere yönelik iletişim becerileri eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 143–149.
- Korkut Owen, F., & Demirbaş Çelik, N. (2018). Psikolojik iyi oluşun yordayıcıları olarak öznel iyi oluş ve öz-yeterlik. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(49), 1–18.
- Kumru, A., Carlo, G., & Edwards, C. P. (2004). Olumlu sosyal davranışların ilişkisel, kültürel, bilişsel ve duyuşsal bazı değişkenlerle ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19(54), 109–128.
- Metin, N. (2000). Kaynaştırma sınıfında normal çocuğun durumu. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 227–232.
- Mutağçılar, I. (2008). *Özgeciliğin kavramının tarihsel gelişimi ve öğretmen özgeciliği üzerine bir araştırma* [Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi.
- Penner, L., Dovidio, J., Piliavin, J., & Schroeder, D. (2005). Prosocial behavior: Multilevel perspectives. *Annual Review of Psychology*, 56(1), 365–392.
- Poyraz, H., & Dere, H. (2001). *Okul öncesi eğitiminin ilke ve yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Şen, H. S., & Erişen, Y. (2002). Öğretmen yetiştiren kurumlarda öğretim elemanlarının etkili öğretmenlik özellikleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 99–116.
- Tanrıoğen, A. (Ed.). (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Tanrıverdi, H., & Erarslan, N. (2015). Okul öncesi çocukların sosyal uyum ve beceri düzeyleri ile değer kazanımları arasındaki ilişki. *KTÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, (9), 9–23.